

volk zou kunnen lezen moest goedkoop en eenvoudig zijn. Welnu,.... daartoe dan moest een Maatschappij gesticht. Een Maatschappij van leden die gaarne een niet te hooge contributie voor het welzijn van den minderen man ten offer brachten. Een Maatschappij die door de verlokking van het eermetaal, verhandelingen in het leven riep over zaken, voor het volk van belang, met het oog op de min ontwikkelde volksklassen, en dus in de taal des volks geschreven. Een Maatschappij eindelijk, die de dus in het leven geroepen volks-litteratuur door haar ondersteuning voor een prijs op de markt kon brengen, die naar de beurs van het volk berekend was. ¹⁾

De geschiedkundige bijzonderheden van haar stichting doen hier minder ter zake. Moge daarom de vluchtige herinnering volstaan, dat zij in November 1784 te Edam door Nieuwenhuizen en zijn zoon, in vereeniging met de heeren Hoekstra, Roos, Bakker en van Loggen werd opgericht: dat zij aan Nieuwenhuizen's zoon én haar eerste reglement én haar zinspreuk „tot nut van 't algemeen dankt,“ en onder voorzitterschap van Hoekstra in het Prinsenhof te Edam reeds in 1785 haar eerste algemeene vergadering hield. Dat voorts het denkbeeld om ook buiten Edam zelfstandige Departementen te vormen reeds van die eerste vergadering dagteekent, en te Amsterdam en te Bodegraven, nog datzelfde jaar verwezenlijking vond. En eindelijk dat men in 1787 na gelukkige doorworsteling van zeer bedenkenlijke oneenigheid, Edam bewoog van zijn metropolitaanrecht af te zien, en door de vestiging van een zelfstandig Hoofdbestuur te Amsterdam der maatschappij in haar centrum van organisatie tevens waarborg van vastheid schonk.

Voor ons tegenwoordig onderzoek intusschen is het ons meer om het geestelijk karakter der maatschappij en de geschiedenis harer ontwikkeling te doen, dan

¹⁾ Of de bovengenoemde gedenkschriften p. 4 en 5 en Werts' lijkrede op Nieuwenhuizen.